

СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

СКРИПНИК Руслан Вячеславович,
*студент юридичного факультету
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ*

Найпоширенішим видом юридичної відповідальності є цивільно-правова відповідальність, яка настає у результаті порушення як абсолютних, так і зобов'язальних прав. Отже, цивільно-правова відповідальність застосовується до порушників абсолютних і зобов'язальних відносин. Порушення абсолютного правовідношення означає невиконання абсолютного обов'язку, який покладається законом на громадян, і в силу якого вони повинні утримуватися від порушення абсолютного права. У цьому випадку невиконаний обов'язок замінюється іншим обов'язком: відшкодувати шкоду в натурі або повністю відшкодувати завдані збитки. Таким чином, невиконання абсолютного обов'язку тягне не вигідні для порушника майнові наслідки, цивільно-правову відповідальність. Така відповідальність у теорії цивільного права називається недоговірною.

У науці цивільного права питання, пов'язані з багатоманітними аспектами цивільно-правової відповідальності, і питання щодо підстав настання та змісту договірної відповідальності, були предметом наукових досліджень таких вчених, поміж яких насамперед слід назвати роботи С. Братуся, Г. Матвеева, Р. Халфіної, П. Недбайла, М. Строговича, Б. Назарова, В. Венедиктова, В. Грибанова, О. Йоффе, О. Красавчикова, М. Малєїна, В. Кудрявцева, В. Луця, Д. Бобрової, О. Підпригори, Є. Харитонова, Н. Саніахметової, Н. Кузнєцової, Я. Шевченко, О. Дзери, А. Довгерта, В. Щербини, І. Бірюкова, Ю. Заїки, В. Гопанчука, С. Донцова, В. Глянцева, М. Мариніної та багатьох інших. І.С. Канзафарова обґрунтувала необхідність розмежування понять «цивільно-правова відповідальність» та «відповідальність за цивільним законодавством» [1, с. 6], Р.Б. Шишка, запропонував концепцію, згідно якої «цивільна відповідальність проявляється у примусовому позбавленні порушника певних належних йому цінностей на основі рішення суду» [2, с. 168]. Позиція Р.Б. Шишки ґрунтується на аргументах, що відповідальність є застосуванням до деліквента передбачених нормою права (закону чи договору) заходів державного примусу і метою відновлення чи виправлення правового (майнового становища) потерпілого чи встановлення правової превенції проти можливості порушення прав у подальшому.

Сутність цивільно-правової відповідальності проявляється у двох елементах: визначеній судом санкції та державному примусі до її перетерпівання [3, с. 209]. Отже, умовою цивільної відповідальності слід вважати склад цивільного правопорушення, яке включає в себе наявність завданої шкоди, протиправність поведінки заподіювача шкоди, причинний зв'язок між поведінкою особи та шкідливим результатом, вина заподіювача шкоди. При цьому слід враховувати, що протиправними можуть бути дії, які порушують норми законодавства і суб'єктивні права громадян, а незаконними тільки ті дії, що порушують норму закону чи підзаконного акту.

Проте не кожна протиправна дія може бути підставою відповідальності за завдану шкоду. Загальними умовами виникнення цивільно-правової відповідальності є: 1) наявність шкоди в потерпілого; 2) протиправна поведінка заподіювача шкоди;

3) причинний зв'язок між протиправною поведінкою і шкодою; наявність вини особи, яка завдала шкоду. За загальним правилом, відсутність хоча б однієї із зазначених умов вказує на відсутність підстав для притягнення порушника до відповідальності. Загальна характеристика кожної з підстав цивільно-правової відповідальності, в тому числі такої умови, як шкода, досить широко наводиться та досліджується в цивілістичній літературі [4, с. 132]. Отже, умовою цивільної відповідальності слід вважати склад цивільного правопорушення, яке включає в себе наявність завданої шкоди, протиправність поведінки заподіювача шкоди, причинний зв'язок між поведінкою особи та шкідливим результатом, вина заподіювача шкоди. При цьому слід враховувати, що протиправними можуть бути дії, які порушують норми законодавства і суб'єктивні права громадян, а незаконними тільки ті дії, що порушують норму закону чи підзаконного акту. Проте не кожна протиправна дія може бути підставою відповідальності за завдану шкоду. За загальним правилом за випадкові дії відповідальність не настає, хоча такі дії є протиправними. Все ж, на мою думку, майновий характер відповідальності обумовлений насамперед предметом цивільного права, оскільки нормами останнього регулюються відносини, більшість з яких є майновими. Основною метою відповідальності у цивільному праві є відновлення порушеного суб'єктивного права. Досягнення цієї мети можливе лише при застосуванні таких мір відповідальності, які носять майновий характер.

Покладення на особу цивільно-правової відповідальності означає виникнення в неї обов'язку майнового характеру, якого не було до вчинення правопорушення. Відповідальність проявляється у приєднанні до порушеного обов'язку додаткового або у встановленні нового обов'язку. Взагалі ці обов'язки не забезпечуються зустрічним наданням блага. Таким чином, правопорушник позбавляється майнового блага, не отримуючи взамін еквівалента. Саме тому обов'язок виконати зобов'язання в натурі, навіть у разі відшкодування збитків та сплати неустойки, не розглядається як міра цивільно-правової відповідальності. Ефективність цивільно-правової відповідальності залежить передусім від її застосування, реалізації до конкретних осіб, винних у вчиненні цивільного правопорушення.

Список використаних джерел:

1. Козафарова І.С. Теоретичні основи цивільно-правової відповідальності в Україні: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. спец.: 12.00.03. Київ, 2007. С. 6.
2. Цивільне право України. Особлива частина: підручник / за заг. ред. Р.Б. Шишки. – Київ, 2015. – 168 с.
3. Шишка Р.Б. Цивільно-правова відповідальність і деліктне зобов'язання. *Збірник наукових праць Ірпінської фінансово-юридичної академії (право)*. 2013. Вип. 2. С. 209.
4. Лов'як О.О. Нормативно/правове забезпечення відшкодування шкоди, завданої органами внутрішніх справ: монографія / За заг.ред. В.С. Гопанчука. Київ, 2011. 132 с.

